

«مطالعات جامعه‌شناسی»

سال هفتم، شماره بیست و هفتم، تابستان ۱۳۹۴

ص ص ۲۵-۴۰

بررسی رابطه بین دین‌داری و سبک زندگی در بین شهروندان شهر شاهین‌دژ

ماریا جعفرزاده^۱

دکتر محمود علمی^۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۱/۳۱

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۵/۵/۸

چکیده

این مطالعه باهدف مطالعه رابطه بین دین‌داری و سبک زندگی در بین شهروندان شهر شاهین‌دژ پرداخته است. جامعه آماری تحقیق جمعیت شهروندان شهر شاهین‌دژ (شهروندان بالای ۱۵ سال) به تعداد ۲۹۰۰۰ نفر می‌باشد. طبق فرمول کوکران نمونه آماری تحقیق ۳۷۹ نفر محاسبه شد که با روش تصادفی چندمرحله-ای انتخاب شدند. ابزار مورد مطالعه در این تحقیق پرسشنامه بود که ابتدا پس از تأمین اعتبار و پایایی آن به شهروندان شهر شاهین‌دژ داده شد تا به آن‌ها پاسخ‌دهند. پایایی پرسشنامه ضریب بالایی (۰/۸۲۸) را جهت ادامه مطالعه نشان داد، پس از تجزیه و تحلیل پرسشنامه‌ها و آزمون فرضیات که به دو روش آمار توصیفی و استنباطی انجام شد نتایج زیر حاصل گردید: بین متغیرهای مدیریت بدن، روابط بین شخصی، هنجارهای مصرف، سطح تحصیلات و سن، و میزان دین‌داری شهروندان شهر شاهین‌دژ رابطه معناداری وجود داشت و اما بین متغیر تاهل شهروندان و میزان دین‌داری آن‌ها تفاوت معنادار وجود داشت. **واژگان کلیدی:** دین‌داری، سبک زندگی و شهروندان شهر شاهین‌دژ.

مقدمه

از جمله مفاهیم رایج در چهارچوب قشربندی اجتماعی، مفهوم شیوه (سبک) زندگی است که در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ نخست در مکتب جامعه‌شناسی قشربندی اجتماعی بریتانیا و سپس در سایر کشورها مورد استفاده قرار گرفت. سه عنصر اصلی و یا سه شاخص اصلی شیوه زندگی عبارت است از: تحصیلات، شغل و درآمد، به عقیده برخی از جامعه‌شناسان از جمله باتومور، شیوه زندگی اعضای یک جامعه می‌تواند مهم‌ترین شاخص قشربندی اجتماعی باشد. تفاوت در شیوه زندگی، صرفاً به جنبه‌های مادی زندگی، نظیر نوع

۱. کارشناسی‌ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز - ایران.

۲. استادیار گروه علوم اجتماعی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی؛ تبریز - ایران (نویسنده مسئول).

مسکن و محله مسکونی محدود نمی‌شود، بلکه جنبه‌های غیرمادی و مصرف‌کالاهای فرهنگی مثل کتاب، مجله، فیلم، موسیقی، برنامه‌های رادیو و تلویزیون را نیز در بر می‌گیرند. نوع لباس، نوع غذا، درکنار شیوه سخن گفتن، نوع رفتارهای دینی، همه شاخص‌هایی از شیوه زندگی هستند، به عقیده این گروه از جامعه‌شناسان «رقابت میان اقلاری که از لحاظ شیوه زندگی فقیر محسوب شده و آن‌ها که مرفه محسوب می‌شوند، به ثبات و نظم در سیستم موجود قشربندی در آن جامعه کمک می‌کند، در جوامع مدرن نیز شاخص‌هایی مانند نژاد و قومیت بر شیوه زندگی افراد تاثیر می‌گذارد». تفاوت‌های نژادی هرچند منشاء زیستی دارند، اما نقش و تاثیر آن‌ها در نظام قشربندی بستگی به ارزشی دارد که جامعه مورد بررسی، به تفاوت‌های قومی و نژادی می‌دهد (ملک، ۱۳۸۶: ۳۳). لوید وارنر در قالب بررسی زندگی یانکی سیتی افزون بر نحوه گذران اوقات فراغت و تفریحات و سلیقه‌های ورزشی، به تفاوت‌های دینی و چشم‌اندازهای اخلاقی، ارزش‌های سیاسی، الگوهای زندگی خانوادگی، روابط زناشویی و تربیت کودک در تحقیقات خود اشاره کرده است (مکی کی^۱، ۱۹۶۹: ۷۴-۲۷۵). راجر برون، می‌گوید: «تفاوت‌ها در سبک زندگی از بی‌اهمیت‌ترین چیزها شکل گرفته است». از عادات نوشیدن و خوردن سالاد گرفته تا انتخاب کلمات و طرز پوشیدن و عادات نشستن، همچنین شیوه‌های تربیت کودکان (مثلاً میزان سخت‌گیری به آن‌ها در مورد دستشویی و نظافت)، رفتارهای جنسی، بهداشتی، مذهبی و سیاسی و میزان عصبی و روانی بودن (برون^۲، ۱۹۶۵: ۱۳۲). ابرین و دیگران، معتقدند سبک زندگی در شهرنشینی آمریکای اواخر دهه ۱۹۶۰ در مواردی مانند محل زندگی مشارکت‌های محلی نوع منزل (با حیاط، گاراژ، کارگاه و غیره) و نوع مدرسه محل تحصیل فرزندان تجسم می‌یافت (ابرین و دیگران^۳، ۱۹۶۹: ۳۲). در ادبیات جامعه‌شناسی از مفهوم «سبک زندگی» دو برداشت و دو مفهوم‌سازی به عمل آمده است، در فرمول‌بندی نخست که سابقه آن به دهه ۱۹۲۰ باز می‌گردد، سبک زندگی مصرف ثروت و موقعیت اجتماعی افراد بوده و غالباً به عنوان شاخص برای تعیین طبقه اجتماعی به کار رفته است (ملک، ۱۳۸۶: ۳۴؛ به نقل از چاپمن، ۱۹۵۵)، در فرمول‌بندی دوم سبک زندگی نه راهی برای تعیین طبقه اجتماعی بلکه شکل اجتماعی نوینی دانسته می‌شود که تنها در حال تغییرات فرهنگی مدرنیته و رشد فرهنگ مصرف‌گرایی معنا می‌یابد (همان: ۳۵؛ به نقل از گیدنز، ۱۹۹۴؛ بوردیو، ۱۹۸۴ و فاستون، ۱۹۹۱)، در این معنا سبک زندگی راهی است برای تعریف ارزش‌ها و نگرش‌ها و رفتارهای (هویت) افراد که اهمیت آن برای تحلیل‌های اجتماعی روز به روز افزایش می‌یابد، اهمیت و رواج فزاینده مفهوم سبک زندگی در علوم اجتماعی ظاهراً ناشی از این است که سنخ‌شناسی‌های موجود نمی‌تواند تنوع و گوناگون دنیای اجتماعی را توضیح دهند. مفهوم طبقه که برای مدتی طولانی اصل طلایی تبیین بود به یکباره سودمندی و کارایی خود را از دست داده است، به گونه‌ای که یافتن روابط قطعی و

1. Mckee, J. B.

2. Brown, R.

3. O'Brien & Schrag & Martin,

مطمئن میان تحصیلات، مشاغل و درآمد و نگرش‌های افراد روز به روز دشوارتر می‌شود. برخی از نخبگان قدرت فاقد مالکیت و یقه‌آبی‌ها مرفه‌تر از یقه‌سفیدها هستند، در یک کلام دیگر نمی‌توان به کمک مفهوم طبقه تصویری از جهان ترسیم کرد، در چنین وضعیتی مفهوم سبک زندگی انعطاف‌پذیرتر است. سبک زندگی فقط حاکی از این است که برخی پیشینه‌ها، فعالیت‌ها، درآمدها و نگرش‌ها به یک‌دیگر سازگارند و تحلیل‌گر اجتماعی می‌تواند طرحی از آن‌ها ترسیم کند (ملک، ۱۳۸۶: ۳۵). تغییرات به وجود آمده از زمان مارکس تا دوره کنونی در سرمایه‌داری و عبور از مرحله تولید به مرحله مصرف و درکنار آن بهبود وضعیت نسبی طبقات متوسط و پایین در اروپا و آمریکا و رشد و گسترش طبقات متوسط، نوعی استقلال عمل فردی و آزادی انتخاب برای افراد ایجاد کردند و سبک‌های زندگی به‌عنوان پاسخ‌های کارکردی به نوگرایی پدید آمدند (نصرتی، ۱۳۹۱: ۱۰۲؛ به نقل از چنی، ۱۳۸۲). سبک زندگی بیانگر انواع الگوهای مصرف، اوقات فراغت، شیوه تعاملات و حتی تحولات فرهنگی پنهان در یک جامعه است، بنابراین با توجه به اهمیت سبک زندگی در جامعه مدرن، توجه به این مفهوم در جامعه ایرانی نیز که هم در معرض مدرنیته است و هم با بسیاری از شاخصه‌های سبک زندگی مدرن از جمله مصرف، تجملات، پوشش، آرایش، اهمیت بدن، تفریح، لذت و غیره مواجه شده است، حائز اهمیت است. بر اساس نظریه‌های بسیاری از جامعه‌شناسان از جمله وبر، زیمل، گیدنز، بوردیو و ... امروزه تنها عامل اقتصادی، مثل آن‌چه مارکس می‌گفت، نمی‌تواند تعیین‌کننده شیوه زندگی افراد باشد و عوامل دیگر یا به تعبیر بوردیو سرمایه‌های دیگری چون سرمایه‌های فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و نمادین نیز بر کنش و سبک زندگی انسان‌ها موثرند (نصرتی، ۱۳۹۱: ۱۰۲؛ به نقل از استوری، ۱۳۸۶). بنابراین، دین نیز به‌عنوان یکی از سرمایه‌های اصلی جامعه باعث می‌شود که افراد متأثر از آن بتوانند نگرش‌ها، رفتارها و در نهایت سبک زندگی خود را از دیگران متمایز کنند.

اولین پژوهشگران سبک زندگی نیز ارزش‌ها را اصلی‌ترین منبع شکل‌گیری سبک زندگی می‌دانستند و تاکید داشتند که شناخت ساختار ارزش‌های فردی اصلی‌ترین وظیفه برای درک سبک زندگی افراد است. به طور کلی طرف‌داران نقش ارزش‌ها در شکل دادن به سبک زندگی معتقدند که ارزش‌های فعلی فرد تعیین‌کننده سبک زندگی اوست و ارزش‌های دینی را از جمله این ارزش‌ها می‌دانند (فاضلی، ۱۳۸۲: ۸۹).

سبک زندگی با انتخابی شدن زندگی روزمره معنا می‌یابد، بدین ترتیب که برخلاف جوامع سنتی، در جامعه معاصر به واسطه اهمیت یافتن خود و مسئولیت شخصی و ظهور جامعه مصرفی در زندگی، قدرت انتخاب نیز بیشتر شده است. سبک‌های زندگی بازنمودی از جستجوی هویت و انتخاب فردی است، بر پایه همین واقعیت است که مفهوم سبک زندگی راهی برای تعریف ایستارها، ارزش‌ها و هم‌چنین نشانگر ثروت و موقعیت اجتماعی افراد است. نشانه‌های فراوانی از وقوع تغییرات فرهنگی در جوامع و از جمله، جامعه ما خبر می‌دهد. نوع معماری، نحوه پوشش، ظهور مشاغل جدید، تنوع رسانه‌ها و افزایش جمعیت شهرنشین از جمله این نشانه‌ها است، در منظری جامعه‌شناختی، کاهش نظارت‌های اجتماعی چهره به چهره، تنوع

خاستگاه‌های منطقه‌ای و قومیتی، کاهش وابستگی‌های انتسابی فرهنگی، خانوادگی و مکانی، امکان‌های گسترده‌تر دسترسی به فرهنگ‌های متنوع، دلزدگی و بیقراری انسان کلانشهری و نیاز وی به نظام‌ها و ساز و کارهای تسلی‌بخش و ... از جمله عوامل گسترش تنوع فرهنگی و سبک زندگی در کلانشهر است (شالچی، ۱۳۹۰: ۶).

در جامعه‌ای دینی رشد یافته‌اند مورد توجه بوده است. به نحوی که، سبک زندگی شهروندان دین‌دار و کمتر دین‌دار بیشتر به کدام سمت متمایل بوده و به عبارت بهتر، التزام دینی آنان در ابعاد مختلف دین‌داری در چه مولفه‌هایی از سبک زندگی‌شان موثر بوده است، یا در چه مولفه‌هایی بیشتر تحت تأثیر مدرنیته بوده‌اند تا دین‌داری و در نهایت تا چه میزان سبک‌های زندگی آن‌ها، دستخوش همزیستی سنت و مدرنیته شده است.

اهداف تحقیق

- تعیین رابطه بین میزان دین‌داری و سبک‌های زندگی در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ
- تعیین رابطه بین میزان دین‌داری و مدیریت بدن در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ
- تعیین رابطه بین میزان دین‌داری و هنجارهای مصرف (مصرف مادی) در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ
- تعیین رابطه بین میزان دین‌داری و روابط بین شخصی در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ
- تعیین رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای (جنسیت، سن، سطح تحصیلات و وضعیت تاهل) و سبک زندگی در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ.

پیشینه تجربی تحقیق

کاتزگرو^۱، نیز در خصوص ارتباط دین و سبک زندگی نشان داده است که در آلمان، اسرائیل و ایتالیا هر قدر که افراد دین‌دارترند، کمتر در فعالیت و مصرف فرهنگی متعالی مشارکت می‌کنند، اما در آمریکا و سوئد کاملاً برعکس است، وی مطالعه خود را در اسرائیل به صورت جدی‌تر تکرار کرده و نتیجه می‌گیرد که تفاوت کاملاً معناداری میان سبک زندگی افراد دین‌دار و افراد دارای گرایشات سکولاریستی وجود دارد (نصرتی، ۱۳۹۱: ۱۰۴). بکت^۲ (۱۹۹۲) طی تحقیقی نشان داد که بسیاری از افراد برای توصیف رفتارهای غذایی خود از زبان دین استفاده می‌کنند (عباراتی مانند: گناه، وجدان، افراط، خشنودی و محدودیت) به خصوص هنگامی که صحبت از لذت‌های گناه‌آلود و افراط در چیزهای ناسالم است. اغلب مصاحبه شونده‌گان در این تحقیق تصدیق می‌کردند که میان آن‌چه مطابق باورها برای خود خوب می‌دانند و عادات غذایی واقعی‌شان هماهنگی وجود

¹ Katz-Gerro

² Backett

دارد(نصرتی، ۱۳۹۱: ۱۰۵-۱۰۴). استینیز^۱(۱۹۹۷) از جمله کسانی است که بین ارزش‌ها، نگرش‌ها و ادراک شخصی با رفتارهای الگومند سبک زندگی پیوند برقرار می‌کند، وی در بررسی‌های خود نشان می‌دهد که در زندگی روزمره، برای افراد دشوار است که کنش‌های‌شان را از انگیزش‌ها و معانی شخصی که برای توضیح و توجیه آن کنش‌ها به کار می‌برد جدا سازند، که البته این دیدگاه با نظریه‌های افراد دیگر چون گلیپتیس و همکارانش نیز همسو است. سگالن^۲(۱۳۷۰) جامعه‌شناس فرانسوی، در جمع‌بندی خود از تحقیقات در مورد سبک زندگی در محدوده مسائل زناشویی سه محور را ارائه می‌کند: اول، مسکن (فضای داخلی خانه و تقسیم‌بندی فضاهای خصوصی و فضاهای عمومی و تفریحی داخلی و خارجی)؛ دوم، معاشرت و شبکه روابط خویشاوندی و اتکا در امور و حوادث و تاثیر این روابط بر نوع‌گذران اوقات فراغت؛ سوم، نوع نگاه و رفتار در مورد اشتغال زنان و تقسیم کار در زندگی زناشویی(سگالن، ۱۳۷۰: ۲۵۹-۸۴). اسکات^۳(۲۰۱۰) در مطالعه خود ساخت و ساز استدلالی، مقررات، تنظیم‌ها و عملکرد شناگران زن در استخر را بررسی می‌کند. تنظیم و بازنمایی بدن شناگران زن به عنوان ساز و کارهای ساختاری دوگانه قابل فهم است. فن‌های بدن باز اندیشیده شده در توضیح این ساختار دوگانه در رابطه با قیافه‌های ارتباطی و اداهای صورت به کار می‌روند که هم بر بدن‌های شخصی و هم بر بدن‌های اجتماعی در کنش‌های متقابل دلالت دارند. وایت^۴(۲۰۰۷) در مطالعه خود بر این باور است که بیشتر پژوهش‌ها مدیریت بدن را ویژه کشورهای غربی می‌دانند که در آن‌جا بدن به عنوان کلیتی انعطاف‌پذیر و در حال گذار درک می‌شود، اما وی بر این باور است که کارگران نیز اعمال مدیریتی بدن را انجام می‌دهند. تم‌های استراحت در زمان کار، فعالیت‌های تفریحی و آسودگی، الگوهای کاری مشارکتی و مصرف الکل مواردی بودند که کارگران مورد مطالعه وی به وسیله آن بدن خود را مدیریت کرده و انرژی خود را دوباره برای کار برمی‌گرداندند. گاتفرید^۵(۲۰۰۳) نشان داد، تجسم سازمانی و کار جنسیتی شده به شکل‌های جدیدی از بخش‌های بازار کار در حول کار زیباشناختی متصل شده‌اند. شکل‌های ساخته‌شده از مدیریت بدن را در یک محدوده جنسیتی به عنوان روش‌هایی از سازماندهی و تنظیم مردانگی و زنانگی در سلسله مراتب ارزشی آشکار می‌کند. آگل و دامورست^۵(۲۰۰۳) در مطالعه‌شان با استفاده از رویکرد تفسیری در مورد فرایندی که مادران و دختران درباره‌ی بدن و رژیم غذایی‌شان کنش متقابل دارند، تاکید دارند. تحلیل مقایسه‌ای داده‌ها چهار الگو از کنش‌های متقابل دختران و مادران درباره‌ی بدن و رژیم غذایی آشکار کرده است.

۱. رویکردهای شفاهی مستقیم شامل: تشویق، آسان‌سازی، انصراف و دلسردسازی ۲. رویکرد اجتناب و محافظت ۳. رویکرد مدل‌سازی ۴. رویکرد نبود مداخله. این چهار الگوی ارتباطات برحسب محتوا در زمینه‌ها و ترکیب‌های گوناگونی پراکنده می‌شوند.

1. Stebbins

2. Scott

3. Waite

4. Gottfreid

5. Ogle & Damhorst

گیملین^۱ (۲۰۰۶) در مورد ۲۰ زن که عمل جراحی زیبایی داشته‌اند، نشان داد که عمل جراحی زیبایی ناراضایتی بدن را کاهش می‌دهد. این مقاله افزون بر این، مدعی است که بدن در مدرنیته متعالی نقطه کانونی هویت در نظر گرفته می‌شود.

کرمی قهی و همکاران (۱۳۹۲) تحقیقی با عنوان سنجش بررسی رابطه دین‌داری و سبک زندگی، (مطالعه موردی زنان ۲۰ ساله و بیشتر ساکن شهر تهران) انجام داده‌اند. جمعیت آماری شامل زنان ۲۰ سال به بالا ساکن تهران است و جمع نمونه به وسیله نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای، ۳۶۱ نفر تعیین شد. اساس نظری تحقیق بر نظریه کنش وبر استوار است. بر اساس مدل گلاک و استارک، برای سنجش دین‌داری چهار بعد اعتقادی، عاطفی، پیامدی و مناسکی در نظر گرفته شده است. همچنین سبک زندگی افراد با سه شاخص مدیریت بدن، روابط بین شخصی و هنجاری‌های مصرف‌سنجیده شده است. تحلیل رگرسیون نشان داد از میان متغیرهای مستقل تحقیق - مانند دین‌داری و سن - که وجود رابطه آن‌ها با متغیر وابسته در حد ضعیف تایید شده بیشترین میزان همبستگی میان دین‌داری و سبک‌زندگی ($r=0/162$) وجود دارد، همچنین فرضیه‌های رابطه میان سبک زندگی زنان، مدیریت بدن و هنجارهای مصرف اثبات شد. بر مبنای نتایج، بیشترین تبیین‌کنندگی دین، در حفره هنجارهای مصرف ($r=247$) بود که به نوبه خود رقم قابل توجهی نیست.

نصرتی و همکاران (۱۳۹۱) تحقیقی با عنوان تاثیر میزان دین‌داری بر سبک زندگی جوانان تهرانی انجام داده‌اند، در این مقاله با توجه به نظرات پیر بوردیو، این به عنوان یک سرمایه موثر بر سبک‌های زندگی جوانان در نظر گرفته شده است، با استفاده از روش پیمایشی به بررسی تطبیقی این سبک‌ها پرداخته‌اند و در نهایت با شناسایی انواع سبک‌های زندگی سنتی، مدرن و ترکیبی، رابطه آن‌ها با میزان دین‌داری افراد مورد سنجش قرار گرفته است. یافته‌های سنجش نشان می‌دهد که، هر چه میزان دین‌داری پایین‌تر است سبک‌های زندگی مدرن‌تر و هر چه افراد دین‌دارتر هستند سبک‌های زندگی سنتی و غیر مدرن‌تر می‌شود، همچنین، در میان پنج مولفه اصلی سبک زندگی مورد بررسی در این پژوهش مدیریت بدن و توجه به پدیده مد و مارک در مصرف مادی جوانان بیش از سایر مولفه‌های سبک زندگی تحت‌تاثیر مدرنیته بوده و شکل مدرن به خود گرفته است.

رحمانی و همکاران (۱۳۹۰) تحقیقی با عنوان رابطه سبک زندگی و دین‌داری از دیدگاه ابن‌خلدون انجام داده‌اند، در این مقاله با روش تحلیل متن به بررسی تاثیر سبک زندگی بر نظام ارزشی افراد و جامعه با محدودیت این از دیدگاه ابن‌خلدون در مقدمه پرداخته است، به نظر ابن‌خلدون، محیط جغرافیایی و شیوه معاش موجب شکل‌گیری دو نسخه بادیه‌نشین با سبک‌های زندگی متفاوت در جامعه می‌شود، در نوع سبک زندگی و نیازهای سنخ بادیه‌نشین شرایطی به وجود می‌آید که شهرنشینی گسترش پیدا می‌کند و سبک

¹ Gimlin

زندگی خاص خودش را به وجود می‌آورد، این سبک زندگی با بسیاری از عرصه‌های حیات جمعی در ارتباط قرار گرفته است و موجب تغییر در دین‌داری با سه بعد اعتقادی، اخلاقی و مناسکی می‌شود. سروی و همکاران (۱۳۸۹) تحقیقی با عنوان جهانی‌شدن سبک زندگی و تقاضای دگرگونی سیاسی انجام داده‌اند. دیر زمانی دگرگونی در نظام سیاسی با مولفه‌هایی ساختاری در علم سیاست شناخته می‌شد که نقش فرهنگ را چندان جدی نمی‌دانستند اما در دنیای پست‌مدرن آن‌گونه که کیت نش اشاره می‌کند سیاست با ظهور مولفه‌هایی مانند سیاست هویت، سیاست تفاوت و سیاست جنبش‌های اجتماعی جدید، فرهنگی شده است. کنشگران عرصه‌ی سیاست امروزه تنها افرادی نیستند که با رای دادن و مشارکت سیاسی از طریق فرآیندهای معمول شناخته شوند. افراد و گروه‌هایی در این بین، راه‌های دیگری برای تاثیرگذاری و مشارکت در امر سیاسی را برمی‌گزینند که بیشتر متأثر از سبک زندگی فرهنگی جهانی شده است، این مقاله تاثیر تحولات سبک زندگی در پرتو جهانی‌شدن فرهنگ از رهگذر مفهوم مصرف‌گرایی در شکل عام و مصرف‌گرایی سیاسی در شکل خاص را بر تقاضای دگرگونی سیاسی کاوش کرده است. استدلال مقاله این است که جریان‌های جهانی سرمایه، کالا، خدمات، فن‌آوری، ارتباطات و اطلاعات به طور فزاینده‌ای کنترل دولت بر زمان و مکان را تضعیف کرده است. هویت‌های متعدد، سیطره‌ی دولت بر زمان تاریخی را که از طریق به کارگیری سنت و باز بساختن هویت ملی میسر می‌شد، به چالش فرا می‌خواند و در این فضا مهم‌ترین مسئله برای دولت‌ها، پویایی و عقلانیت در تدوین و کاربست سیاست‌های فرهنگی است.

فرضیه‌ها

- بین میزان دین‌داری و سبک‌های زندگی در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ رابطه وجود دارد.
- بین میزان دین‌داری و مدیریت بدن در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ رابطه وجود دارد.
- بین میزان دین‌داری و هنجارهای مصرف (مصرف مادی) در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ رابطه وجود دارد.
- بین میزان دین‌داری و روابط بین شخصی در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ رابطه وجود دارد.
- بین متغیرهای زمینه‌ای (جنسیت، سن، سطح تحصیلات و وضعیت تاهل) و سبک زندگی در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ رابطه وجود دارد.

روش پژوهش

در این تحقیق از روش پیمایش استفاده شده است، در این تحقیق برای بخش نظری از روش اسنادی و در بخش سنجش و تحلیل از روش پیمایشی استفاده می‌شود. اطلاعات پرسشنامه بوده است که با مراجعه حضوری به نمونه و تکمیل پرسشنامه به وسیله محقق صورت گرفته است.

جامعه آماری

جامعه آماری تحقیق جمعیت شهروندان شهر شاهین‌دژ (شهروندان بالای ۱۵ سال شهر شاهین‌دژ) در آمار سرشماری نفوس و مسکن (۱۳۹۰) به تعداد ۲۹۰۰۰ نفر می‌باشد. حجم نمونه طبق فرمول کوکران جامعه آماری تحقیق ۳۷۹ نفر می‌باشد که با روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای صورت گرفت.

اعتبار و پایایی

در این پژوهش از اعتبار صوری برای سنجش اعتبار و از آلفای کرونباخ برای تعیین میزان پایایی استفاده شد و مقدار ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۲۸ به دست آمد.

تعریف نظری و عملیاتی متغیرها

دین‌داری^۱

دین اساساً با نمادهایی سرو کار دارد که غیرعینی‌اند و احساسات، ارزش‌ها و امیدهای مومنان را بیان می‌کند یا جریان کنش متقابل میان انسان‌ها و اعیان خارجی را سازمان داده و به نظم می‌کشد، یا کل مجموعه اذهان و اعیان را جمع‌بندی می‌کند و یا زمینه این کل را نشان می‌دهد (همیلتون، ۱۳۷۷: ۱۵). دین‌داری، مجموعه‌ای از اعتقادات و اعمال فردی و جمعی است که به یک حقیقت متعالی (خدا) مرتبط است (شایسته، ۱۳۸۵: ۱۳۶).

تعریف عملیاتی: طبق مدل گلاک و استارک^۲، ابعاد اصلی دین‌داری عبارت است از: اعتقادی، مناسکی، تجربی، آگاهی و پیامدی.

الف. بعد اعتقادی^۳: منظور از این بعد، محتوای نظری دین است، باورهایی که انتظار می‌رود پیروان یک دین بدان اعتقاد داشته باشند، در این بعد هم‌چنین، درجه توافق فرد با اعتقادات و باورهای اصلی موجود در دین مورد سنجش قرار می‌گیرد. مانند: اعتقاد به خدا، قرآن، معاد و اعتقاد به رعایت بعضی از اعمال دینی مانند: نمازهای روزانه، روزه‌داری، جهاد و... (سراج‌زاده، ۱۳۸۳: ۱۶۷).

ب. بعد تجربی^۴: این بعد شامل احساسات و تأثراتی است که یک سوژه (فرد) در رابطه خود با خداوند تجربه می‌کند. مواردی مانند: ترس از خدا، توبه و تقرب به خدا و... (همان).

ج. بعد پیامدی^۵: این بعد به بررسی افکار و اعمالی می‌پردازد که فرد به واسطه اعتقادات و تجربیات دینی‌اش، خود را ملزم به رعایت آن‌ها می‌داند، مانند: حجاب، پرهیز از مصرف خوراکی‌های خاص و... (همان).

^۱ Religiosity

^۲ Glock and Stark

^۳ Ideological

^۴ Experimental

^۵ Consequential

د. بعد مناسکی^۱: منظور از این بعد، انجام اعمال فردی واجب دینی و همچنین حضور فرد در برنامه‌ها و فعالیت‌های رسمی و جمعی نهاد دین است، مانند: نمازهای یومیه و روزه، خواندن قرآن، شرکت در نمازهای جماعت و جمعه، شرکت در مراسم جشن و عزا در مسجد و... (سراجزاده، ۱۳۸۳: ۱۶۷).

سبک زندگی^۲

بر اساس دیدگاه بوردیو، سبک زندگی مجموعه‌ای از طرزتلقی‌ها، ارزش‌ها، شیوه‌های رفتاری و سلیقه‌های افراد است (بوردیو^۳، ۱۳۸۰: ۳۲). در این پژوهش، مبتنی بر بررسی تجربی بوردیو و یا پژوهشگرانی که بر اساس تئوری وی به بررسی‌های تجربی مبادرت ورزیده‌اند و با توجه به زمینه اجتماعی تحقیق خود، شاخص‌هایی را که به حوزه کنش عینی و بیرونی افراد مرتبط و در ارتباط با زندگی زنان معنادارترند، انتخاب می‌کنیم که شامل ۳ بعد مدیریت بدن، هنجارهای مصرف و روابط بین شخصی است.

الف) مدیریت بدن: فدرستون^۴ بر این باور است که مدیریت بدن به فهرست بلندی از اعمالی نظیر تاتو، پیرسینگ، بریدن بخشی از بدن تا ژیمناستیک، بدن‌سازی، رژیم‌گرفتن و ... اطلاق می‌شود (فدرستون، ۲۰۱۰؛ به نقل از خواجه نوری، ۱۳۹۰: ۳۴). به باور وی آن‌چه که موجب مدیریت بدن می‌شود، احساس کنترل بر بدن و ساختن ژستی برخلاف بدن طبیعی و عادات هر روزه‌ای است که بر زندگی چیره است. فرد با مدیریت بدن علیه زندگی روزمره موضع می‌گیرد، مثلاً کلسه بر این باور است "من خودم را انتخاب کرده‌ام. من بخشی از فرهنگ به شمار می‌روم، اما باوری به آن ندارم. مدیریت بر بدنم روش من برای مقابله با آن است" (فدرستون، ۱۹۹۹؛ به نقل از خواجه نوری، ۱۳۹۰: ۳۵).

مدیریت بدن به معنای نظارت، مراقبت و دستکاری مستمر ویژگی‌های ظاهری و مرئی بدن است (چاوشیان، ۱۳۸۱: ۸۸). در این پژوهش، از سه شاخص کلی ذیل برای عملیاتی کردن شاخص مدیریت بدن استفاده خواهد شد.

۱. آرایش بدن (صورت): امروزه صنعت زیبایی، بدن را به نام زیبایی تحت سیطره خود درآورده است. پیشرفت پزشکی در عصر حاضر آن‌چه که در گذشته به عنوان کارکرد طبیعی بدن معروف بود را به عنوان قلم‌روبی برای دخالت و اعمال کنترل در نظر گرفته است، البته سلطه همیشه چهره‌نازیبای خود را با توجیهات حمایت‌گرانه و نظریه‌های درمان‌گرانه پنهان کرده است (مورگان، ۱۹۹۸: ۱۵۵). البته از منظر جامعه‌شناسانه، قدر مسلم است که نوع کنترل و نظارتی که بر بدن اعمال می‌شود، نظمی را دنبال می‌کند که جامعه در پی آن است. رویکرد ساختن اجتماعی بدن را تا حد زیادی می‌توان در نظریات فوکو ردیابی کرد. فوکو بدن را فرآورده قدرت و دانش می‌داند و بر شیوه‌هایی که انسان‌ها بدن خود را تغییر شکل

¹ Ritual

² lifestyle

³ Bourdieu, P.

⁴ Featherstone

می‌دهند، عرضه می‌کنند و از نظر اجتماعی مورد ارزیابی قرار می‌دهند تاکید می‌کند. آرایش صورت فنی است که افراد بشر برای خوش منظره کردن چهره خویش از آن استفاده می‌کنند، که در این زمینه زنان با استفاده گسترده و بی‌سابقه از تغییر دهنده‌ها و اصلاح کننده‌های علمی و غیرعلمی گوی سبقت را از مردان ربوده‌اند (مقصودی، ۱۳۹۲: ۱).

۲. جراحی‌های زیبایی: جراحی زیبایی به آن دسته عمل‌هایی اطلاق می‌شود که به منظور بهبود بخشیدن به ظاهر شخص در غیاب هرگونه ناهنجاری عملکردی انجام می‌شود (جورابچی، ۱۳۷۸: ۱۸).

۳. رویه‌های لاغری و تناسب اندام: فرادستی مردان در صنعت چند میلیارد دلار آرایش به وضوح به چشم می‌آید، این صنعت آرمان زیبایی سکسی شده نوجوانان و اندامی ترکه‌ای را تبلیغ می‌کند و زنان نیز برای آن که احساس کنند جذاب‌اند، تلاش می‌کنند تا این گونه به نظر برسند. فرادستی مردان در رقم شرم‌آور میزان تجاوز و کتک زدن همسر، افزایش سریع خانواده‌هایی که زنان مجرد سرپرست آن‌اند و فرزندان‌شان را با حمایت‌های اجتماعی و مالی پدران فرزندان‌شان یا حتی بدون آن بزرگ می‌کنند مشهود است (سیدمن^۱، ۱۳۹۱: ۲۷۲).

ب) روابط بین شخصی: ایده مرکزی تونیس تفاوت میان دو جامعه سنتی و جدید است که او از آن‌ها با نام‌های گماینشافت و گزلفافت یاد می‌کند، در گماینشافت روابط انسان‌ها با یکدیگر بیشتر از نوع چهره به چهره، صمیمی، عاطفی و بدون ارزیابی است، در چنین جماعتی انسان‌ها احساس تعلق به جمع دارند. گماینشافت از اشخاصی تشکیل شده که دارای روابط طبیعی یا خود به خودی و هم‌چنین اهداف مشترکی هستند که منافع خاص هر یک از افراد را متعالی می‌سازد. احساس تعلق به جمع واحد بر تفکر و کنش‌های اشخاص حاکم است و همکاری هر عضو و وحدت یا اتحاد گروه را تضمین می‌کند (روشه، ۱۳۷۵: ۴۳).

گزلفافت برخلاف گماینشافت، در جامعه روابط بین اشخاص بر پایه منافع فردی است و طبعاً این روابط از نوع رقابت، سبقت و یا حداقل نوعی از روابط اجتماعی است که براساس بی‌تفاوتی در مورد دیگران است (همان: ۴۴). منظور از این بعد (روابط بین شخصی)، نحوه سازمان دادن به روابط خود با دیگران، هم در خانواده و هم در اجتماع بیرون از خانواده (طبق نظریه گماینشافت و گزلفافت) است. در این پژوهش، از دو مولفه برای سنجش روابط بین شخصی استفاده خواهد شد.

(مولفه اول) به روابط شخصی افراد در خانواده در رابطه با همکاری پدر و یا همسر در کارهای خانه مربوط می‌شود.

(مولفه دوم) روابط فرد با محیط و اطرافیان مورد سنجش قرار خواهد گرفت.

ج) هنجارهای مصرف: اقتصاد جدید طالب دنیای اجتماعی است که در آن مردم به همان اندازه که بر اساس ظرفیت‌شان در تولید ارزیابی می‌شوند، برحسب ظرفیت‌شان در مصرف نیز ارزیابی خواهند شد و

¹ Seidman

اقتصاد نوین، اخلاق زاهدانه تولید و انباشت را به نفع اخلاق لذت‌جویانه مصرف نفی می‌کند، مصرف اصلی‌ترین عنصر دنیای اجتماعی مدرن است و وابسته به عوامل اقتصادی است (بورديو، ۱۹۸۴: ۹۵). هنجارهای مصرف، معیارها و موازینی هستند که فرد بر مبنای آن‌ها، در زمینه مصرف کالاها و زمان و مکان آن، دست به انتخاب و تصمیم‌گیری می‌زند، اگر انتخاب‌های مصرفی فرد بر اساس مجموعه واحدی از ارزش‌ها صورت پذیرد، طبعاً می‌توان انتظار داشت که نوعی انسجام و سازگاری بین این انتخاب‌ها وجود داشته است (سراج‌زاده، ۱۳۸۳: ۸۷). برای عملیاتی کردن مفهوم هنجارهای مصرف، از معرف‌های انتخاب پوشاک و اولویت‌های هزینه‌ای غیر از مایحتاج سود جسته‌ایم.

۱. انتخاب پوشاک

۲. اولویت‌های هزینه‌ای - غیر از مایحتاج.

یافته‌ها

مشخصات توصیفی جامعه مورد مطالعه نشان داد در بین ۳۷۹ نفر افراد نمونه ۴۹/۳ درصد زن و ۵۰/۷ درصد مرد بوده‌اند. به عبارتی بیشتر پاسخگویان در نمونه حاضر مربوط به مردان می‌باشد، بر اساس شیوه نمونه‌گیری از بین ۳۷۹ نفر پاسخگو، بیشترین تعداد افراد یعنی ۳۹/۸ درصد در سن ۲۵-۳۴ بعد از آن سن ۱۵-۲۴ سال با ۲۸/۶ درصد، ۳۵-۴۴ با ۱۸/۲ درصد، ۴۵-۵۴ با ۹/۲ درصد و کمترین تعداد مربوط به سن ۶۴-۵۵ با ۴ درصد می‌باشد، از ۶۱/۲ درصد پاسخگویان برحسب یافته‌های پژوهش حاضر مجرد بوده و تنها ۳۸/۸ درصد پاسخگویان متاهل بوده‌اند، بر اساس شیوه نمونه‌گیری از بین ۳۷۹ نفر پاسخگو، ۴۰/۶ درصد دارای تحصیلات متوسطه و راهنمایی، ۳۶/۱ درصد دارای تحصیلات کاردانی و کارشناسی، ۱۰/۸ درصد دارای تحصیلات ابتدایی و ۸/۲ درصد دارای کارشناسی‌ارشد و بالاتر می‌باشد.

نتایج آزمون فرضیات نیز نشان داد:

۱. بین میزان دین‌داری و مدیریت بدن در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ مقدار ۰/۷۰۳ رابطه وجود داشت که افزایش به هنجار مدیریت بدن متأثر از افزایش میزان دین‌داری شهروندان شهر شاهین‌دژ می‌باشد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات اسکات (۲۰۱۰)، وایت (۲۰۰۷)، گاتفرید (۲۰۰۳)، آگل و دامورست (۲۰۰۳)، گیمیلین (۲۰۰۶)، هالیدی و کایرن (۲۰۰۷)، سوامی و همکاران (۲۰۱۰)، کرمی قهپی و همکاران (۱۳۹۲) و نصرتی و همکاران (۱۳۹۱) همسو می‌باشد، در تبیین این فرضیه می‌توان گفت اگر برای مدیریت بدن در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ، مولفه‌های (آرایش بدن (صورت)، جراحی‌های زیبایی، رویه‌های لاغری و تناسب‌اندام) توسط علمای دینی، متخصصین و اندیشمندان توجیه، آسیب‌زدایی و اطلاع‌رسانی شود، موجب خواهد شد که افراد به جایگاه و ارزش انسانی خود پی‌برده و با تن ندادن به این صنعت (چند میلیاردری لوازم آرایشی)، به مقدار قابل توجهی بر میزان دین‌داری خود بیفزایند.

۲. بین میزان دین‌داری و هنجارهای مصرف (مصرف مادی) در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ مقدار ۰/۳۵۶ رابطه وجود داشت که افزایش بهنجار مصرف (مصرف مادی) متأثر از افزایش میزان دین‌داری شهروندان شهر شاهین‌دژ می‌باشد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات بکت (۱۹۹۲)، استبنیز (۱۹۹۷)، سگالن (۱۳۷۰)، اسکات (۲۰۱۰)، هالیدی و کایرن (۲۰۰۷)، ریست (۲۰۱۰)، خواجه نوری و همکاران (۱۳۹۰)، کردی و همکاران (۱۳۹۱)، طغیانی و همکاران (۱۳۹۲) و محمودی و همکاران (۱۳۹۱) همسو می‌باشد، در تبیین این فرضیه می‌توان گفت اگر برای هنجارهای مصرف (مصرف مادی) در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ، مولفه‌های (انتخاب پوشاک، اولویت‌های هزینه‌ای - غیر از مایحتاج) طبق هنجارهای دینی و الهی انتخاب و در سبد کالایی خانوارها قرار گیرد، روش و سبک اداره زندگی‌شان، رنگ و بوی بالایی از دین‌داری و دین‌مداری به خود خواهد گرفت.

۳. بین میزان دین‌داری و روابط بین شخصی در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ مقدار ۰/۲۹۶ رابطه وجود داشت که با افزایش روابط بین شخصی متأثر از افزایش میزان دین‌داری شهروندان شهر شاهین‌دژ می‌باشد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات کاتزگرو (۱۳۷۱)، بکت (۱۹۹۲)، استبنیز (۱۹۹۷)، سگالن (۱۳۷۰)، گاتفرد (۲۰۰۳) و آگل و دامورست (۲۰۰۳) همسو می‌باشد، در تبیین این فرضیه می‌توان گفت اگر برای روابط بین شخصی در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ، مولفه‌های (روابط شخصی افراد در خانواده در رابطه با همکاری پدر و یا همسر در کارهای خانه، روابط فرد با محیط و اطرافیان خود) هرچه به طرف هنجارهای دینی، که هنجارهای دموکراتیک و تعاونگراست پیش می‌رویم، موجب بهبود در جنبه‌های عملی و اعتقادی افراد جامعه می‌شود.

۴. بین متغیر جنسیت و سبک زندگی در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ تفاوت وجود نداشت که یعنی دو متغیر جنسیت و سبک زندگی جدا از هم می‌باشند. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات آگل و دامورست (۲۰۰۳)، گیمین (۲۰۰۶)، هالیدی و کایرن (۲۰۰۷)، ریست (۲۰۱۰)، سوامی و همکاران (۲۰۱۰)، رحمانی و همکاران (۱۳۹۰) و خواجه نوری و همکاران (۱۳۹۰) همسو می‌باشد.

۵. بین متغیر وضع تاهل و سبک زندگی در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ تفاوت وجود داشت. یعنی میان شهروندان شهر شاهین‌دژ از لحاظ وضعیت تاهل‌شان و انتخاب سبک زندگی، متفاوت است. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات بکت (۱۹۹۲)، استبنیز (۱۹۹۷)، سگالن (۱۳۷۰)، کرمی قهی و همکاران (۱۳۹۲)، نصرتی و همکاران (۱۳۹۱) و رحمانی و همکاران (۱۳۹۰) همسو می‌باشد.

۶. بین سطح تحصیلات و سبک‌های زندگی در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ مقدار ۰/۲۵۸ رابطه وجود داشت که با افزایش سطح تحصیلات، انتخاب سبک‌های زندگی بهنجار افزایش می‌یابد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات سگالن (۱۳۷۰)، اسکات (۲۰۱۰)، گیمین (۲۰۰۶)، هالیدی و کایرن (۲۰۰۷)، رحمانی و همکاران (۱۳۹۰) و خواجه نوری و همکاران (۱۳۹۰) همسو می‌باشد.

۷. رابطه بین سن و سبک‌های زندگی در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ مقدار $0/177$ - رابطه وجود داشت که با افزایش سن، گرایش به سبک‌های زندگی مختلف کاهش می‌یابد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات کاتزگرو (۱۳۷۱)، بکت (۱۹۹۲)، وایت (۲۰۰۷)، گاتفرید (۲۰۰۳)، آگل و دامورست (۲۰۰۳)، ریسیست (۲۰۱۰) و سوامی و همکاران (۲۰۱۰) همسو می‌باشد.

۸. بین میزان دین‌داری و سبک‌های زندگی در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ مقدار $0/268$ - رابطه وجود داشت که انتخاب سبک‌های زندگی متفاوت (در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ) متأثر از میزان دین‌داری آن‌ها می‌باشد. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات کاتزگرو (۱۳۷۱)، بکت (۱۹۹۲)، استنیز (۱۹۹۷)، سگالن (۱۳۷۰)، هالیدی و کایرن (۲۰۰۷)، ریسیست (۲۰۱۰)، کرمی قهی و همکاران (۱۳۹۲)، نصرتی و همکاران (۱۳۹۱) و خواجه نوری و همکاران (۱۳۹۰) همسو می‌باشد، در تبیین این فرضیه می‌توان گفت اگر برای سبک‌های زندگی در میان شهروندان شهر شاهین‌دژ، با مولفه‌های (مدیریت بدن، روابط بین شخصی و هنجارهای مصرف) متأثر و وامدار از آموزه‌های دینی بوده و با همت، تلاش و برنامه‌ریزی مسئولان امر بهتر و بهتر خواهد شد.

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس نظریات مورد استفاده در این تحقیق و نتایج حاصل از تحقیقات پیش‌رو می‌توان چنین نتیجه گرفت که میزان دین‌داری شهروندان شهر شاهین‌دژ متأثر از سبک‌های زندگی (اعم از مدیریت بدن، روابط بین شخصی و هنجارهای مصرف) می‌باشد، این عوامل که خود بر میزان دین‌داری شهروندان شهر شاهین‌دژ موثر است، در طول سالیان دراز خود از دین‌داری شهروندان شهر شاهین‌دژ متأثر خواهد شد، چون ما در جامعه‌ای با کنش متقابل در همه سطوح مواجه‌ایم، اما این تاثیر و تاثر به طور یکسان عمل نمی‌کند و ممکن است در طول سالیان متفاوت باشد. مثلاً در یک برهه‌ای از زمان، میزان دین‌داری شهروندان شهر شاهین‌دژ با شدت و حدت زیادی بر سبک‌های زندگی آن‌ها تاثیر می‌گذارد و در برهه‌ای دیگر کمترین دین‌داری را در انتخاب سبک‌های زندگی خواهیم داشت که این خود از عوامل ذکر شده موثر است.

به طور نمونه تغییرات به وجود آمده از زمان مارکس تا دوره کنونی در سرمایه‌داری و عبور از مرحله تولید به مرحله مصرف و در کنار آن بهبود وضعیت نسبی طبقات متوسط و پایین در اروپا و آمریکا و رشد و گسترش طبقات متوسط، نوعی استقلال عمل فردی و آزادی انتخاب برای افراد ایجاد کردند و سبک‌های زندگی به عنوان پاسخ‌های کارکردی به نوگرایی پدید آمدند (نصرتی، ۱۳۹۱: ۱۰۲؛ به نقل از چنی، ۱۳۸۲). سبک زندگی بیانگر انواع الگوهای مصرف، اوقات فراغت، شیوه تعاملات و حتی تحولات فرهنگی پنهان در یک جامعه است، بنابراین با توجه به اهمیت سبک زندگی در جامعه مدرن، توجه به این مفهوم در جامعه ایرانی نیز که هم در معرض مدرنیته است و هم با بسیاری از شاخصه‌های سبک زندگی مدرن از جمله مصرف، تجملات، پوشش، آرایش، اهمیت بدن، تفریح، لذت و غیره مواجه شده است، حائز

اهمیت است، بر اساس نظریه‌های بسیاری از جامعه‌شناسان از جمله وبر، زیمل، گیدنز، بوردیو و ... امروزه تنها عامل اقتصادی، مثل آن‌چه مارکس می‌گفت، نمی‌تواند تعیین‌کننده شیوه زندگی افراد باشد و عوامل دیگر یا به تعبیر بوردیو سرمایه‌های دیگری چون سرمایه‌های فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و نمادین نیز برکنش و سبک زندگی انسان‌ها موثرند (نصرتی، ۱۳۹۱: ۱۰۲؛ به نقل از استوری، ۱۳۸۶). بنابراین، دین نیز به عنوان یکی از سرمایه‌های اصلی جامعه باعث می‌شود که افراد متأثر از آن بتوانند نگرش‌ها، رفتارها و در نهایت سبک زندگی خود را از دیگران متمایز کنند، از آن‌جا که ایران نیز جامعه‌ای دینی است، دین هم‌چون یک سرمایه، نقشی تاثیرگذار بر کنش و انتخاب سبک زندگی و نحوه مصرف فرهنگی و مادی افراد دارد، اما باید توجه داشت که قرار گرفتن در معرض مدرنیته و شاخص‌های آن از جمله عقلانیت، فردگرایی، مصرف‌گرایی و ...، همواره تغییراتی در تمام زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و همچنین در فرهنگ و نگرش‌های دینی به دنبال خواهد داشت، به نحوی که محور اصلی تحقیقات جامعه‌شناسی دین نیز از ابتدا، جامعه نوین و تحولات برجسته‌ای بوده که در امر دین به وجود آورده است (ویلیامز، ۱۳۸۶: ۲). سبک زندگی با انتخابی شدن زندگی روزمره معنا می‌یابد، بدین ترتیب که برخلاف جوامع سنتی، در جامعه معاصر به واسطه اهمیت یافتن خود و مسئولیت شخصی و ظهور جامعه مصرفی در زندگی، قدرت انتخاب نیز بیشتر شده است. سبک‌های زندگی بازنمودی از جستجوی هویت و انتخاب فردی است، بر پایه همین واقعیت است که مفهوم سبک زندگی راهی برای تعریف ایستارها، ارزش‌ها و همچنین نشانگر ثروت و موقعیت اجتماعی افراد است.

در پژوهش حاضر بررسی سبک‌های زندگی شهروندان شاهین‌دژ، که هم در معرض مدرنیته‌اند و هم در جامعه‌ای دینی رشد یافته‌اند مورد توجه قرار گرفت، به نحوی که سبک زندگی شهروندان دین‌دار و کمتر دین‌دار بیشتر به کدام سمت متمایل بوده و به عبارت بهتر، نشانگر این بود که التزام دینی آنان در ابعاد مختلف دین‌داری در چه مولفه‌هایی از سبک زندگی‌شان موثر بوده است، یا در چه مولفه‌هایی بیشتر تحت تاثیر مدرنیته بوده‌اند تا دین‌داری و در نهایت تا چه میزان سبک‌های زندگی آن‌ها، دستخوش همزیستی سنت و مدرنیته شده است.

پیشنادهای کاربردی

۱. از آن‌جا که تقلید از سبک‌های زندگی (اعم از مدیریت بدن، روابط بین‌شخصی، هنجارهای مصرف) غربی متأثر از مدرنیته در کشور ما با شدت زیادی انجام می‌گیرد و این باعث خروج سرمایه‌های عظیم مادی و انسانی از کشور در طول دهه‌های گذشته گردیده است و ایران را در ردیف دوم استفاده از لوازم آرایشی در دنیا قرار داده است، لذا برای آسیب‌شناسی و ارائه راهکارهای علمی و عملی برای سبک‌های زندگی مختلف، باید دولت در جهت رفع مشکلات متخصصان و اعضای هیات علمی کشور بر آید و محیطی امن و دور از

استرس برای نیروهای ماهر در امر پژوهش فراهم سازد و در همه شهرهای بزرگ در مرحله اول موسسات تحقیقاتی ایجاد نماید تا کسانی که علاقه‌مند به کارهای پژوهشی هستند در این موسسات مشغول پژوهش و تحقیق گردند.

۲. نگارش کتاب‌های فاخر، مفید و قابل فهم برای همه سطوح عقلی و تحصیلی در این مورد، جهت استفاده خانواده‌ها.

۳. ایجاد دروس مرتبط با آسیب‌ها و ناهنجاری‌های درون خانواده‌ها برای تمامی سطوح تحصیلی و رشته‌های دانشگاهی، جهت آشناسازی جوانان و آماده‌سازی آن‌ها برای زندگی و سبک‌های مورد قبول جامعه در آینده.

۴. ساخت برنامه‌های صوتی و تصویری برای آموزش و آگاهی بخشی کلیه خانواده‌ها (به لحاظ همه‌گیر بودن، جذابیت، سهولت و ارزان بودن دسترسی به انواع رسانه‌ها).

منابع

- بوردیو، پ. (۱۳۹۰). **تمایز، نقد اجتماعی قضاوت‌های ذوقی**. ترجمه: ح، چاوشیان. تهران: نشر ثالث.
- بوردیو، پ. (۱۳۸۰). **کنش، دلایل عملی و انتخاب عقلانی**. ترجمه: م، مردی‌ها. تهران: انتشارات نقش نگار.
- پنجه‌بند، س، ی. (۱۳۸۵). **بررسی تاثیر خانواده بر میزان اعتماد اجتماعی دانش‌آموزان سال سوم دبیرستان‌های شهر تهران**. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران.
- جوراچی، ک. (۱۳۷۸). **جراحی پلاستیک بینی، آری یا نه**. تهران: انتشارات پورسینا.
- جهان‌بگلو، ر. (۱۳۷۹). **ایران و مدرنیته**. تهران: نشر گفتار.
- چاوشیان، ح؛ و دیگری. (۱۳۸۱). **از طبقه اجتماعی تا سبک زندگی. نامه علوم اجتماعی**. شماره سی‌ام. چنی، د. (۱۳۸۲). **سبک زندگی**.
- خواجه‌نوری، ب؛ و همکاران. (۱۳۹۰). **سبک زندگی و مدیریت بدن. فصلنامه علمی - پژوهشی جامعه‌شناسی زنان**. سال دوم، شماره چهارم، صص ۴۷-۲۱.
- روشه، گ. (۱۳۷۵). **تغییرات اجتماعی**. ترجمه: م، وثوقی. تهران: نشر نی.
- سراج‌زاده، س، ح. (۱۳۸۳). **چالش‌های دین و مدرنیته**. مباحثی جامعه‌شناختی در دین‌داری و سکولار شدن. تهران: طرح نو.
- سراج‌زاده، س، ح. (۱۳۷۸). **نگرش‌ها و رفتارهای دینی نوجوانان تهرانی و دلالت‌های آن بر نظریه سکولار شدن. نمایه پژوهش**. شماره ۹ و ۱۰ صص ۱۱۸-۱۰۵.
- سروی، خ؛ و دیگری. (۱۳۸۹). **جهانی‌شدن سبک زندگی و تقاضای دگرگونی سیاسی. فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی**. سال پنجم، شماره ۲۰، صص ۲۱-۱.
- سگالن، م. (۱۳۷۰). **جامعه‌شناسی تاریخی خانواده**. م، الیاسی. تهران: مرکز.
- سیدمن، ا. (۱۳۹۱). **کنش‌کش آراء در جامعه‌شناسی**. ترجمه: ه، جلیلی. تهران: نشر نی.
- سیدمن، ا. (۱۳۸۶). **کنش‌کش آراء در جامعه‌شناسی**. ترجمه: ه، جلیلی. تهران: نشر نی.
- شالچی، و. (۱۳۹۰). **بررسی تفاوت‌های منطق‌های، نسلی و جنسیتی سبک زندگی در میان شهروندان تهرانی. مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران**.

- شایسته، گ؛ و همکاران. (۱۳۸۵). بررسی رابطه رضایت‌مندی زناشویی با باورهای ارتباطی و انتظارات غیرمنطقی زوجین. **فصلنامه خانواده‌پژوهی**. ۷ (۲)، صص ۲۳۸-۲۲۳.
- فاضلی، م. (۱۳۸۲). **مصرف و سبک زندگی**. تهران: نشر قم.
- فیروز‌جاه، ع؛ و دیگران. (۱۳۹۰). رابطه سبک زندگی و دین‌داری از دیدگاه ابن‌خلدون. پژوهش‌های علم و دین. **پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی**. سال دوم، شماره اول، صص ۱۷-۳۲.
- گیبیز، ج؛ و دیگری. (۱۳۸۱). **سیاست پست مدرنیته**. ترجمه: م، انصاری. تهران: انتشارات گام نو.
- گیدنز، آ. (۱۳۸۲). **تجدد و تشخیص (جامعه و هویت شخصی در عصر جدید)**. ترجمه: ن، موفقیان. تهران: نشر نی. چاپ دوم.
- گیدنز، آ. (۱۳۷۸). **تجدد و تشخیص (جامعه و هویت شخصی در عصر جدید)**. ترجمه: ن، موفقیان. تهران: نشر نی.
- گیدنز، آ. (۱۳۸۰). **پیامدهای مدرنیته**. ترجمه: م، ثلاثی. تهران: نشر مرکز. چاپ دوم.
- گیدنز، آ. (۱۳۸۶). **جامعه‌شناسی**. ترجمه: م، صبوری. تهران: نشر نی.
- مقصودی، س؛ و همکاران. (۱۳۹۲). بررسی عوامل موثر بر گرایش زنان و دختران دانشجوی به آرایش چهره، (مورد مطالعه دانشگاه‌های شهر کرمان). **فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران**. دوره ۲، شماره ۲، صص ۳۱۴-۲۹۵.
- ملک، ح. (۱۳۸۶). **جامعه‌شناسی قشرها و نابرابری‌های اجتماعی**. انتشارات پیام‌نور.
- نصرتی، ش؛ و دیگری. (۱۳۹۱). تاثیر میزان دین‌داری بر سبک زندگی جوانان تهرانی. **فصلنامه پژوهش اجتماعی**. سال چهارم، شماره چهاردهم، صص ۱۱۷-۱۰۲.
- همیلتون، م. (۱۳۷۷). **جامعه‌شناسی دین**. ترجمه: م، ثلاثی. تهران: نشر ثالث.

Bourdieu, P. (1984). **Distinction**. New York: Routledge & Kegan paul.

Scott, S. (2010). How to Look Good (Nearly) Naked: The Performative Regulation of the Swimmer's Body. **Body and Society**. Vol. 16, No 2, P.p: 143-168.

Waite, L. (2007). Some People Drink as the Body Should Feel a Little Ease: Understanding Body Management amongst Manual Laborers in Western India. **Journal of South Asian Development**. Vol. 2, No. 2, P.p: 227-253.